

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Biennii Peripatetici

Complectens Quæstiones Logicales Una Cum Institutionibus Dialecticis Ad Antiquorum Recentiorumque Mentem Resolutas, Nec Non Juxta Modernam Scholarum Peripateticarum Methodum Elaboratas & Explicatas

Kretz, Marquard

Herbipoli, 1749

Disputatio I. De Discursu in genere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52248](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52248)

DISPUTATIO I.

De Discursu in genere.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Discursus?

538. **D**ico. Discursus, ab analogia cum cursu materiali, in quo currens ab uno ad aliud progreditur, sic dictus, est *Oratio, in qua unum ex alio infertur.* v. g. Deus est summum bonum; ergo est summè amandus. Id, ex quo infertur, *Antecedens* est, vel *Præmissæ*. Id, quod infertur, est *consequens*. Ipsa connexio antecedentis cum consequente dicitur *consequentia*, exprimiturque per particulam *Ergo*, vel æquivalentem. Dum negatur consequentia, negatur veram dari connexionem consequentis cum antecedente, ob quam consequens inferri ex antecedente legitimè possit. Contingit hoc subinde, licèt antecedens, simul & consequens de se verum sit. v. g. *Aristoteles est substantia; ergo est homo*, ubi consequente de se vero, negatur consequentia; quia consequens non legitimè infertur, cùm Aristoteles non ideò est homo, quia est substantia. Adverte hic, in discursu consequens, nunquam verò consequentiam distingui; hæc enim necessariò vera, vel falsa est: illud autem plures habere sensus potest, adeoque quoad unum sensum connexum esse potest cum antecedente, & non connexum quoad alterum. Hinc conceditur dari consequentiam, si consequens accipiatur
secun-

secundum unum sensum, & negatur dari, si sumatur secundum alterum. Prætereà hîc notandum venit, quòd consequentia bona esse possit vel *materialiter*, sive *vi materiæ*, vel *formaliter*, sive *vi formæ*. *Bona materialiter* est, quando consequens ex antecedente tantum inferitur, ob connexionem ipsarum rerum inter se, non autem ob terminorum, & propositionum dispositionem; unde in alia materia, in qua similis connexio non est, licet sit similis dispositio, malè talis consequentia inferetur. *Bona formaliter* est, quando consequentia est legitima ob terminorum, & propositionum dispositionem, ita ut in nulla simili argumentatione dari possit antecedens verum, consequente falso. Exempla horum in Philosophia passim occurrunt.

539. *Dico 2.* Discursus alius est virtualis, alius formalis. *Virtualis* est actus simplex veritatem unam in alia attingens, & cognoscens: v. g. *Deus est summè amandus, quia summum bonum*; hic discursus angelis convenit. *Discursus formalis* est illatio unius ex alio per plures distinctos realiter actus. Porro discursûs species sunt sequentes: *Inductio, Exemplum, Dilemma, Sorites, Enthymema, Syllogismus*. De quinque prioribus speciebus consule *Dialecticam P. Du Trieu Tract. 3. P. 2. Cap. 3. a. 1. & seqq.* De syllogismo, tanquam specie discursus perfectissimâ in sequenti disputatione fusiùs agetur. Hic ea solum adhuc pertractanda, quæ discursum in genere concernunt.

ARTICULUS II.

*De Essentia Discursûs formalis, prout est
tertia mentis operatio.*

540. **N**ota. Discursus spectari potest, vel ut artefactum logicum, vel ut tertia mentis operatio. Consideratus ut *Artefactum* ad regulas Logicæ elaboratum, in quo una cognitio ex alia deducitur, consistit tam in præmissis, quàm in conclusione; quia sic acceptus est certa extremorum dispositio cum termino medio, quæ dispositio præfata omnia includit. Si verò consideretur ut *est tertia mentis operatio*, de ejus essentia non una omnium est sententia. Alii enim cum Barone docent, Discursum sic acceptum in solis præmissis, sive in solo antecedente consistere. Verùm hi discursum non satis distinguunt à Judicio. Alii sequuntur Huradum, essentiam Discursûs in præmissis simul, & conclusione statuentem. Alii denique cum Comptono sentiunt, qui tradit, quòd essentia discursûs formaliter accepti, & ut à aliis duabus mentis operationibus distinguitur, consistat in solâ conclusione. Cum his

541. *Dico.* Discursus formaliter acceptus, prout est tertia mentis operatio consistit in solâ conclusione formaliter tali, sive in speciali illa tendentia per particulam *Ergo* expressa, quæ denotat, me non simpliciter assentiri, vel dissentire objecto, sed ex vi actuum præcedentium, & propter connexionem objecti conclusionis cum objecto præmissarum. *Ratio est:*

Di-

Discursus formaliter talis, & ut est operatio tertia à prima, & secunda mentis operatione distincta est iudicium illativum; sed sola conclusio formalis, quia talis est iudicium illativum; ergo. *Confir.* Sola conclusio, ut à præmissis distincta est, est actus aliquis intellectus; sed non est apprehensio, neque iudicium simplex, quia specialem habet tendendi modum; ergo est discursus, alia enim actuum intellectus species non datur.

542. *Obj. 1.* Præmissæ ingrediuntur definitionem discursus; ergo sunt ejus partes. *R. D. ant.* Ingrediuntur in recto, & tanquam actus vel potentia. *N.* in obliquo, & tanquam essentialia requisita, seu connotata extrinseca. *C.* Eodem modo distingue hæc argumenta: Discursus nequit concipi sine præmissis. Præmissis sublati non habetur essentia discursus, & quæ sunt similia. *Inst. 1.* Discursus bene sic defini potest: Est antecedens, & consequens; ergo. *R. D. ant.* Si discursus *integraliter*, & *causaliter* spectetur, sive ut totum quoddam intentionale ex antecedente & consequente confurgens. *C.* si essentialiter, & formaliter sumatur pro illatione unius ex alio. *N.* *Inst. 2.* Si præmissæ non constituent essentialiter discursum, ergo non differt à iudicio; quia pariter erit iudicium. *R. N. Sequel. Rationem D.* Erit iudicium simpliciter. *N.* erit iudicium illativum. *C.* Iudicium autem illativum distinguitur intrinsecè per specialem tendentiam suam à iudicio simpliciter tali, extrinsecè autem distinguitur per præmissas,

missas, sicut relatio per terminum. *Inst. 3.* Syllogismus probabilis à demonstrativo, simplex à complexo differt ratione præmissarum; ergo discursus in his consistit formaliter intrinsecè. *R. D. ant.* Differt *causaliter*, *effectivè*, & *extrinsecè* ratione præmissarum. *C. formaliter*, *intrinsecè*. *N.* Intrinsecè differt ratione propriæ entitatis prout hæc dicit ordinem ad præmissas; sicut una relatio differt ab altera intrinsecè per ordinem ad terminum, extrinsecè autem per ipsum terminum.

543. *Obj. 2.* Syllogismus constituitur per certam dispositionem medii, & utriusque extremi; ergo non in sola conclusione consistit discursus. *R. D. ant.* ut est artefactum logicum. *C.* ut est tertia mentis operatio. *N.* *Inst. 1.* Syllogismus ut est artefactum logicum, etiam est tertia mentis operatio; ergo. *R. N. ant.* Est nempe aliquid plus: nam complectitur duo iudicia simpliciter talia, & unum iudicium illativum. *Inst. 2.* Quod facit scire, est Syllogismus saltem partialiter; sed præmissæ faciunt scire; ergo. *R. D. maj.* Quod facit scire *formaliter*. *C.* Quod facit scire *causaliter* tantum. *N.* Præmissæ faciunt tantum scire causaliter, h. e. præmissæ non faciunt, ut sciam formaliter identitatem duorum inter se; sed faciunt tantum, ut possim elicere conclusionem, per quam formaliter identitatem hanc sciam; igitur non faciunt scire formaliter *immediatè*, sed *mediatè* solum, & per conclusionem, quam causant.

ARTICULUS III.

An, & quomodo Præmissæ necessitent intellectum ad inferendam conclusionem?

544. **N**Ota. Duplex in hac thesi observanda venit potentiae necessitas. *Prima est Necessitas contrarietatis, sive quoad speciem, vi cuius potentia determinatur ad actus, & effectus certae alicujus speciei, ita, ut non possit contrarios ponere. Sic Beati in caelis necessitantur ad actus amoris Dei, ut actus odii Dei ponere nequeant. Secunda est Necessitas contradictionis, sive quoad exercitium, quâ potentia habitis omnibus ad agendum requisitis, ita determinatur ad agendum, ut non possit suspendere, aut omittere actum; sic oculus positus omnibus ad videndum requisitis determinatur ad visionem eliciendam. Necessitati contrarietatis opponitur Libertas contrarietatis, quæ est indifferentia potentiae ad actus contrarios; sic voluntas potest idem objectum vel amare, vel odisse. Necessitati contradictionis opponitur Libertas contradictionis, vi cuius potentia agere potest, vel non agere. Status questionis est: An intellectus Præmissas, & vim formæ syllogisticæ penetrans, eisque assentiens ita determinetur, ut necessariò debeat assentiri conclusioni, an verò eidem possit dissentire? sive an necessitetur quoad speciem actûs? Item: An stante assensu præmissarum intellectus necessariò elicere debeat conclusionem, ita, ut suspendere eam, vel omittere non possit? sive,*

quod idem est, an necessitetur quoad exercitium?

545. *Dico* 1. Intellectus præmissis ritè penetratis & concessis, nequit dissentire conclusioni. Ita Aristoteles 1. *Poster. Cap. 1.* & 1. *Top. 1.* S. Thomas 1. p. q. 82. a. 2. & 1. 2. q. 13. a. 6. Hos sequuntur plerique alii Philosophorum. *Ratio est:* Quia aliàs intellectus idem objectum eodem modo propositum posset affirmare, & negare. Item posset dissentire vero quà tali. Hæc autem implicant; nam primum evertit principium lumine naturæ notum: *Idem non potest simul esse, & non esse.* Alterum verò est contra intellectûs humani finem; ergo & implicat id, unde hæc sequuntur; nimirum intellectum præmissis ritè penetratis, & concessis posse dissentire conclusioni. *Primum assertum porrò sic probatur:* Intellectus concessis præmissis, jam concessit identitatem duorum cum uno tertio, quæ evidenter virtualis est identitas duorum inter se; igitur negando in conclusione identitatem duorum inter se, negaret id eodem modo propositum, quod affirmaverat in præmissis. *Alterum assertum ita stabilitur:* Ex supposito, quòd intellectus concesserit præmissas ritè penetratas, illasque agnoverit evidenter esse veras, hoc ipso etiam agnovit evidenter conclusionem esse veram, quæ in præmissis implicitè continetur; ergo si concessis præmissis negaret conclusionem, dissentiretur vero quà tali; & consequenter intellectus contra suum ageret finem, qui est acquirere veritatem.

546. *Dico 2.* Intellectus ritè penetratis & concessis præmissis etiam nequit suspendere, vel omittere assensum conclusioni dandum, per se loquendo; sive necessitatur ad conclusionem inferendam quoad exercitium. *Ratio est:* Quia intellectus est potentia necessaria, quæ positis omnibus ad agendum requisitis debet necessariò agere. *Subsumo.* Sed intellectus in hac thesi supponitur habere omnia ad agendum requisita; supponitur enim, quòd habeat concursum Dei, quòd objectum ipsi sit propositum ut verum, quòd concesserit præmissas, & non retractarit, quòd sufficientem habeat cognitionem principiorum syllogisticorum, & virtutis consequentiæ; ergo concessis præmissis ritè penetratis debet necessariò agere, & inferre conclusionem. Hanc ipsam sententiam videtur tenere Aristoteles, qui syllogismum ita definit: *Est oratio, in qua quibusdam positis aliud quiddam ab iis, quæ posita sunt, necessariò accipit, eoquòd hæc sunt.*

547. *Obj. 1.* Concessis his præmissis: *Quod habet colorem, odorem, & saporem panis, est panis; sed particula consecrata habet colorem &c.* Intellectus non necessitatur ad hanc conclusionem hæreticam: *Ergo particula consecrata est panis;* ergo intellectus concessis etiam præmissis non necessitatur ad inferendam conclusionem. *R. D. ant.* Non necessitatur ad conclusionem illam hæreticam stante assensu præmissis dato. N. si revocet assensum, sicut revocare tenetur. C. Nimirum præmissæ assignatæ universaliter concedi

cedi nequeunt, quia ejusmodi accidentia saltem supernaturaliter existere sine subiecto valent. Idem respondendum ad has præmissas: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt idem inter se; sed tres Personæ divinæ sunt idem uni tertio, scilicet cum essentia divina.* Nam & hæ præmissæ non possunt sine distinctione concedi. *Vide dicta de hoc principio in Prolegomenis n. 22.* Item ad has: *Omnis homo est mendax; sed Christus est homo.* Major enim intelligenda tantum est de puro homine. *Inst. 1.* Saltem intellectus non necessitabitur ad conclusionem, quando hæc est actus fidei; quia fides debet esse libera. **R. N.** Nam conclusio *formaliter* talis, ad quam intellectus necessitatur, non est actus fidei; sed *materialiter* talis. *Inst. 2.* Concessis præmissis sæpè negatur consequentia; ergo. **R. D. ant.** Negatur consequentia illegitima, & vitiosa. **C.** legitima. *Subdist.* Præmissis benè penetratis. **N.** non benè penetratis. **C.** Adde quòd negans consequentiam illegitimam, nisi omninò disparata sit, transmittat potiùs præmissas, quàm ut eas concedat, ex eo tantum fine, ut vitium syllogismi assignet, quod assignando simul indicat, quo sensu assensum præmissis datum revocet, & quo sensu illum stabiliat. *Inst. 3.* Conclusio est sæpè probabilis tantum; sed ad talem intellectus non necessitatur, quia huic assentitur cum formidine de opposito; ergo. **R. D. maj.** Conclusio *materialiter* sumpta, vel *ratione consequentis*, aut *materiæ* est probabilis tantum. **C.** Conclusio *formaliter* spectata, *ratione formæ*, vel

vel *consequentiae*. N. Si ais: Conclusioni probabili seorsim spectatae, & extra syllogismum intellectus non assentitur necessariò; ergo nec intra syllogismum. R. D. *Cons.* Ergo nec intra syllogismum eidem necessariò assentitur *antede-*
denter, h. e. ante concessas præmissas. C. *consequenter*, & præmissis concessis. N. Ratio autem ulterior est; quia hoc ipso, quòd intellectus dederit assensum præmissis probabilibus, implicite jam & virtualiter concessit conclusionem, igitur nequit eandem postea negare; aliàs sibi contradiceret. Si reponas. Præmissis probabilibus non necessariò assentior; ergo nec conclusioni ex illis deductæ. R. N. *Cons.* Ob rationem jam datam; conclusioni enim jam dedi assensum in præmissis saltem virtualiter, & per hoc intellectus est necessariò determinatus ad assentiendum conclusioni, ne sibi contradicat. Econtra intellectus non est aliunde determinatus ad necessariò assentiendum præmissis probabilibus. Si urgeas: Conclusio syllogismi probabilis non habet evidentem veritatem; ergo ei intellectus non necessariò assentitur. R. D. *ant.* Non habet evidentem veritatem, si præmissæ non sint concessæ ut veræ. C. si sint concessæ ut veræ. *Subdist.* Non habet evidentem veritatem *consequentis*. C. *consequentiae*. N. Si enim intellectus concessit, duo esse probaliter idem cum uno tertio, evidenter sequitur; illa probabiliter quoque esse idem inter se. Proinde præmissæ probabiles non necessitant ad conclusionem præcisè *ratione sui*; sed *ratione concessio-*
nis,

nis, & ut sunt evidenter propositæ tanquam probabiles, unâ cum principio regulativo: *Quæ sunt eadem uni tertio, eo modo, quo sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.* Si nimirum duo extrema sint evidenter eadem uni tertio in præmissis, etiam sunt evidenter eadem inter se in conclusione: Et si sint probabiliter eadem uni tertio, etiam sunt probabiliter eadem inter se; quod utrumque evidens est.

548. *Obj. 2.* Intellectus subjacet imperio voluntatis; ergo hæc concessis etiam præmissis ab assensu conclusionis avertere intellectum potest. *R. D. ant.* Subjacet imperio voluntatis *despoticè. N. politicè. C. h. e.* Intellectus non subjacet voluntati in suum malum, ut nimirum id, quod ipsi proponitur evidenter verum, judicet falsum, aut vicissim falsum judicet verum; aut ut ritè applicatus, non rapiatur in id, quod ei evidenter proponitur. Sed subjacet duntaxat voluntati in suum bonum, quatenus voluntas applicare intellectum potest, ad agnoscendum verum. Alii dicunt, Intellectum subjacere voluntati in iis tantum, in quibus evidens veritas non apparet, non autem in iis, in quibus hæc evidenter cognoscitur: In his enim intellectus, ex supposito, quòd sit applicatus, est potentia necessaria; sicut igitur voluntas oculo debite applicato imperare nequit, ut non videat; ita nec intellectui applicato imperare valet, ut non assentiatur objecto evidenter sibi proposito. *Inst. 1.* Licet potentia loco motiva sit potentia necessaria, imperio tamen voluntatis

tatis subjacet; ergo & intellectus. *R. N. Conf. Disp. est;* Quia potentia loco motiva cognoscitiva non est, hinc aliunde determinari nequit, nisi à voluntate, adeoque secundum se totam voluntatis imperio subest. Econtra intellectus, utpote cognoscitivus determinari potest ab evidente objecti veritate, vel ab evidentia consequentiæ, ut fit in syllogismo probabili. *Nec obstat D. Thomas,* qui intellectum cum potentia loco motiva comparat: nam non comparat in omnibus, sed in aliquibus solum scilicet in obscuris. Vide responsum secundam supra ad objectionem datam. *Inst. 2.* Ex iisdem præmissis possunt persæpè variæ deduci conclusiones, v. g. universalis, vel particularis, in modo directo vel indirecto; ergo saltem in hoc casu intellectus suberit imperio voluntatis; quia non est ratio, cur potius hanc, quam illam eliciat. *R. N. Conf.* Nulla hinc opus est determinatione voluntatis; si enim Intellectus præmeditatur figuram, aut modum, tunc eliciet conclusionem illi figuræ, aut modo congruam. Si verò non præmeditatur, tunc eliciet illam, quæ primo occurret. *Inst. 3.* Intellectus concessis etiam præmissis distrahi potest; ergo saltem in hoc casu non necessitatur. *R. D. Conf.* Non necessitatur *per accidens. C. per se. N.* Hinc in conclusione secunda jam addidi particulas: *Per se loquendo. Inst. 4.* Supposito, quòd Deus revelaret has præmissas: *Quidquid Deus revelat est verum; sed Deus revelat in syllogismo non fore tres propositiones; intellectus has concedens necessitari*

cessitari

cessitari non posset ad conclusionem, quæ foret propositio tertia; ergo. *R. 1. C. Totum*, sed nego, quòd hic casus ad præsentem quæstionem pertineat; eoquòd Deus positâ revelatione suâ negare deberet concursum, ad propositionem tertiam, consequenter intellectus non haberet omnia ad agendum requisita, quæ tamen illum habere thesis hæc supponit. *R. 2.* Si velis prædictum casum huc spectare, tunc nego antecedens; quia minor intelligenda tantum foret in sensu accommodo, excepto nimirum præsentis syllogismo. *Inst. 5.* Apprehensio etiam evidentissima non necessitat ad iudicium; ergo nec iudicium evidens, quale est in præmissis, necessitat ad conclusionem. *R. N. Conf. Disp. est*: Quia apprehensio non est virtualiter ipsum iudicium; at verò identitas duorum cum uno tertio, est evidenter virtualis identitas duorum inter se; hinc admittens identitatem duorum cum uno tertio, virtualiter admittit identitatem eorundem inter se. *Inst. 6.* Assentiens uni contradictorio, virtualiter dissentit alteri, nihilo tamen minùs ad formalem dissentium contradictorii alterius non necessitatur; ergo à pari. *R. D. ant.* Non necessitatur ad dissentium formalem, si alterum contradictorium non occurrat formaliter. *C.* si occurrat, sicuti in præmissis proponitur intellectui objectum conclusionis. *N. Inst. 7.* Voluntas non necessitatur ad amorem ab ullo bono creato; ergo nec intellectus necessitatur ad assensum ab ullo vero. *R. N. Conf. Disp. est*: Voluntas est potentia

tentia

tentia libera, quæ positis omnibus ad agendum requisitis agere potest, vel non agere. Econtra intellectus est potentia necessaria, quæ positis omnibus ad agendum requisitis necessariò agit.

ARTICULUS IV.

An ad assensum conclusionis requiratur cognitio reflexa de bonitate consequentiæ?

549. **N**ota. Per cognitionem reflexam de bonitate consequentiæ intelligitur hic actus specialis, & realiter à præmissis formalibus, & conclusione formali distinctus, vi cujus intellectus, antequam concessis præmissis conclusionem eliciat, specialiter se reflectit super præmissas, & conclusionem, vidétque *signatè*, ac reflexè, an talis conclusio è talibus præmissis benè sequatur? Quæritur proinde hic de tali actu speciali; an requiratur ad eliciendam conclusionem? Ecce tibi *statum questionis* in exemplo: Quæritur, an intellectus concessis v. g. his præmissis: *Omne animal est vivens; sed Petrus est animal*; debeat priùs elicere actum, quo v. g. sic dicat: *Ex eo, quòd omne animal sit vivens, & Petrus sit animal, benè sequitur hæc conclusio: Petrus est vivens*: atque posito hoc iudicio reflexo, deinde modò ponat conclusionem: *Ergo Petrus est vivens?* Ex his advertes, quæstionem hic potissimùm esse de præmissis objectivis. Nam, quòd conclusio non necessariò se reflectat in præmissas formales, Communior est Philosophorum: hæ enim non re-

qui-

quiruntur ad conclusionem, nisi *ut conditio, intentionaliter præmissas objectivas applicans*, sive *ut causa conclusionis*; quid enim aliud præmissis formalibus tribuatur? ergo necesse non est, ut intellectus in conclusione se in eas reflectat; aliàs deberet se reflectere in applicationem motivi, item in se ipsum, tanquam in causam physicam suorum actuum, quæ tamen nullus satis defendet.

550. *Dic.* Regulariter, & ordinariè non prærequiritur cognitio reflexa de bonitate consequentiæ ad assensum conclusionis. *Ratio est:* Quia cognitâ in præmissis identitate duorum cum tertio intellectus sufficienter illuminatur, determinaturque ad affirmandum duo esse idem inter se. Confirmant conclusionem hanc nostram *Cajetanus, Vasquez, Mastrius, Comptonus, de Benedictis, & complures alii.* Dixi *Regulariter, & Ordinariè:* Nam id minimè nego, quòd subinde aliquis volens indagare artificium discursûs, v. g. Tyro, vel in materia obscura, adhibeat hoc iudicium reflexum; ordinariè autem id non requiri, ipsa experientia attestatur.

551. *Obj.* Particulæ *Ergo* correspondere in mente debet aliquis conceptus; sed hic nil est, nisi cognitio reflexa; ergo. *R. D. maj.* Debet correspondere aliquis conceptus distinctus à consequente. *N.* Debet correspondere aliquis conceptus, i. e. aliquis specialis modus tendendi illativus. *C.* *Si ais:* Conclusio dicit, *hoc ita esse, quia aliud est.* v. g. Petrum esse animal, quia omnis homo est animal, & Petrus est homo; ergo

ergo conclusio debet se reflectere super præmissas. R. D. ant. dicit, hoc esse, quia aliud est, *formaliter, in actu signato, & iudicio explicito semper & distincto*. N. dicit hoc in actu exercito, virtualiter, & *iudicio implicito*. C. Eâdem distinctione explicabis Aristotelem, dum dicit: *Scientiam esse cognitionem rei per causas*. Item hæc & similia argumenta: *Intellectus non assentitur connexioni cum præmissis, nisi eam cognoscat. Argumentans necessario reflectit ad bonitatem consequentiæ &c.*

ARTICULUS V.

An conclusio formaliter, & intrinsecè attingat objectum præmissarum?

552. **N**Ota. Præmissæ, ut aliis in locis jam advertimus, aliæ sunt formales, aliæ objectivæ. *Formales* sunt actus intellectûs affirmantes aut negantes identitatem duorum cum tertio. *Objectivæ* sunt ipsum objectum, quod affirmatur, sive ipsa identitas cum tertio. Pari modo conclusio alia est *formalis*, quæ est actus intellectûs illativè affirmans identitatem duorum inter se. Alia est *objectiva*, quæ est ipsum objectum, quod infertur, sive ipsa identitas duorum inter se illata. Præsciendum porrò est, quòd hìc non quaeratur: An conclusio formalis aliquo modo, & *extrinsecè* attingat præmissas formales? hoc enim certum videtur, quia particula *Ergo* dependentiam aliquam conclusionis formalis à præmissis formalibus significat. Certum præterea est, quòd conclusio formalis non

atingat *intrinsecè* præmissas formales tanquam suum motivum: Nam non ideò assentior, duo esse idem inter se, quia tantum concepì ea esse idem cum tertio. *Status quaestionis* proinde hic est: An conclusio formalis, sive actus conclusionis non solum habeat pro objecto identitatem extremorum inter se, quæ est objectum materiale conclusionis; sed an insuper habeat pro objecto identitatem extremorum eorundem cum tertio, quæ est objectum materiale præmissarum, ita ut hæc ultima identitas sit ratio formalis intrinseca assensûs conclusionis? Cape exemplum. Quæritur: An intellectus positus his præmissis: *Omne animal est substantia; sed omnis homo est animal;* assentiens huic conclusioni. *Ergo omnis homo est substantia: immediatè, & intrinsecè* attingat præmissas objectivas, ita, ut particula *Ergo* significet, intellectum assentiri objecto conclusionis propter objectum præmissarum, tanquam rationem motivam, cui de nuò per ipsum actum conclusionis assentiatur, & conclusio hunc faciat implicitè sensum: *Omnis homo est substantia, quia omne animal est substantia, & omnis homo est animal?*

553. *Dico.* Conclusio formalis immediatè, & intrinsecè attingit objectum præmissarum tanquam suum objectum formale, sive tanquam rationem formalem intrinsecam assensûs Conclusionis. Ita D. Thomas 1. 2. q. 3. a. 2. & 3. Soncinas, Arriaga, & alii recentiores communiter, contra Compt. & nonnullos alios. *Ratio est:* quia actus intentionalis tendens in ob-
jectum

Actum materiale propter formale, hoc ipso etiam intrinsecè attingit objectum formale tanquam sui determinativum; sed conclusio est talis actus tendens in objectum suum materiale, scilicet in identitatem extremorum inter se, propter formale, sive propter præmissas objectivas, aut identitatem extremorum cum tertio; ergo. *Minor* constat; *Major* probatur inductione: sic actus fidei divinæ tendens in articulum credendum tanquam in objectum materiale, fertur simul in auctoritatem Dei revelantis tanquam in objectum formale, à quo movetur, & determinatur ad assentiendum articulo fidei. Sic actus voluntatis amans medicinam propter sanitatem, ambo simul intrinsecè attingit; ergo à pari.

554. *Obj. 1.* Ex hac thesi sequeretur terminum medium debere ingredi conclusionem; sed hoc dici nequit; ergo. *R. D. maj.* Medium debere ingredi conclusionem *explicitè*, ut quod, & tanquam objectum materiale illatum, id quod regula Dialecticæ prohibet. *N.* debere ingredi conclusionem *implicitè*, & ut quo, sive tanquam motivum formale inferendi. *C. Inst. 1.* Saltem intellectus bis assentiretur præmissis. *R. D.* bis assentiretur præmissis eodem modo. *N.* diverso. *C.* Semel nimirum assentiretur iis secundum se, & tanquam objecto materiali; postea verò assentiretur iis tanquam objecto formali. *Inst. 2.* Conclusio se sola habet vim terminandi actum intellectus, sicut præmissæ; ergo necesse non est, ut conclusio attingat præmissas objectivas.

R. D. ant. Terminandi actum intellectus simpliciter judicativum, sicut etiam præmissæ. C. Actum intellectus illativum. N. Hinc negari etiam simpliciter posset *ut sicut*, & disparitas desumi ex distinctione data. *Inst.* 3. Saltem ex hac thesileret inferre 1. Quod omnis conclusio sit causalis & composita. 2. Quod sola conclusio sit totus Syllogismus. 3. Quod eadem conclusio posset esse vera, & falsa. v. g. hæc conclusio: *Ergo Deus est ens*, deducta ex his præmissis: *Omnia creatura est ens; sed Deus est creatura*. Sensus enim allatæ conclusionis foret iste: *Deus est ens*, quia est creatura, & omnia creatura est ens. R. ad 1um D. Quod sit causalis, & composita *formaliter*, & *explicitè*. N. *Implicitè*, & *æquivalenter*. C. Hoc ultimum autem nihil implicare, patet ex regulis veritatis supra allatis. R. ad 2^{dum}, D. Quod sola conclusio sit totus syllogismus, ut hic est artefactum logicum. N. ut est præcisè tertia mentis operatio. C. R. ad 3^{tium}. D. Quod eadem conclusio posset esse vera *materialiter*, & falsa, si *formaliter* sumatur, ut ex præmissis deducta est. C. quod posset esse vera, & falsa eodem respectu. N. Nimirum falsa identitas extremi cum medio nequit esse objectum formale conclusionis *materialiter*, & *formaliter* veræ.

555. *Obj.* 2. Intellectus assentitur objecto præmissarum absque motivo distincto; ergo poterit sic pariter assentiri conclusioni. R. N. *Conf. Disp. est*; quia assensus conclusionis est assensus illativus, consequenter referri debet, & fieri

fieri propter aliud. Econtra assensus præmissarum est assensus simpliciter judicativus. *Inst. 1.* Objectum præmissarum est objectum extrinsecum duntaxat, & purè impulsivum respectu conclusionis; ergo. *R. N. ant.* Quia objectum præmissarum est motivum adæquatum, & consequenter intrinsecum conclusionis; cum conclusio unicè eligatur propter motivum præmissarum. *Si ais:* Ipsa identitas duorum inter se sufficienter determinat intellectum ad assensum; ergo. *R. D. ant.* Ad assensum simpliciter judicativum. C. Ad assensum illativum, qui debet fieri propter aliud. N. *Inst. 2.* Teste experientia, nemo reflectit se supra objectum præmissarum, dum conclusionem elicit; ergo. *R. D. ant.* *Explicitè C. Implicitè, & virtualiter. N.* Reflexionem hanc satis denotat particula *Ergo*, quæ intrinsecam objecti præmissarum cum objecto conclusionis connexionem significat. *Si inferas:* Ergo nullus recordari poterit conclusionis, quin simul præmissarum recordetur; quod tamen cum experientia pugnare videtur. *R. D. Illatum.* Nullus poterit recordari conclusionis *materialiter* talis, quin &c. N. *Formaliter* talis. C. Hæc enim essentiali connexionem cum præmissis dicit. *Inst. 3.* Admisso, quòd conclusio attingat objectum præmissarum, sequitur, quòd, si una præmissa particularis sit, aut affirmativa, altera verò universalis, aut negativa, conclusio sit simul particularis, & universalis, affirmativa, & negativa. Sed hoc videtur absurdum; ergo. *R. D. sequelam maj.*

Quòd conclusio sit simul particularis, & universalis &c. *ratione objecti sui materialis. N. Ratione objecti materialis, & formalis simul. Subdist. formaliter explicitè N. virtualiter, & implicitè, C. Inst. 4.* Si conclusio attingat intrinsecè præmissas ob particulam *Ergo*, ergo minor quoque intrinsecè attinget majorem ob particulam *Atqui*. & *N. sequelam*; Nam conclusio attingit præmissas objectivas tanquam motivum immediatum conclusionis; econtrà major non est motivum minoris; sed tantùm occasio.

556. *Reflexio. I.* Actus conclusionis aliud motivum non habet, nisi objectum præmissarum; cùm igitur conclusio essentialiter respiciat motivum, propter quod elicitur, necessariò objectum præmissarum attingit. Aliud est in aliis actibus, qui plura habent motiva, v.g. in actu temperantiæ, qui elici potest ex motivo charitatis in Deum, quin motivum charitatis *immediatè* attingat; cum enim actus temperantiæ motivum proprium habeat, hinc motivum charitatis erit tantùm *mediatum*, & *impulsivum* respectu actus temperantiæ. Idem dicendum de aliis actibus, qui plura motiva saltem mediata, & impulsiva habent. *II.* Quod modo de actu conclusionis dictum est, intelligi tantùm debet de conclusione, ut est *Judicium illativum*. Nam si conclusio *materialiter* accipiatur, ut est *consequens*, & actus purè enuntiativus, tunc habet pro motivo identitatem duorum inter se. *III.* Particula *Ergo* in syllogismo vocali sufficere signum est, quòd conclusio objectum præmissarum

farum

farum attingat ; cùm aliud omninò sit dicere :
Ergo Petrus est rationalis , & aliud : *Petrus est*
rationalis. IV. Præter præmissas objectivas,
 etiam formales ad conclusionem concurrunt,
 non quidem *physicè* illam efficiendo, sicut ignis
 efficit calorem ; sed *moraliter* , & *directivè* , illu-
 minando scilicet intellectum , & proponendo
 ipsi connexionem duorum cum tertio, quâ cog-
 nitâ connexionem intellectus infert eorum conne-
 xionem inter se. *Nec obstat* , quòd præmissæ
 in virtute sua contineant conclusionem. Nam
 non continent eam in virtute *physicè* effectiva,
 quandoquidem unus actus transiens non efficit
physicè alterum ; sed continent eam duntaxat
 in virtute *moraliter* *directiva*. Quando igitur
 Aristoteles, & D. Thomas asserunt, conclusio-
 nem effici à præmissis ; intelligendi sunt de ef-
 fectione minùs *strictè* , & *moraliter* tali , non
 autem *physicâ*. *Nec obest* , quòd præmissis af-
 fimiletur conclusio ; nam etiam causæ morales
 assimilant sibi effectum, ut patet in idea in men-
 te artificis existente , cui opus artificiale affimi-
 latur , quin hæc *physicè* in illud influat. *Nec*
juvat dicere , quòd habitus intellectuales pro-
 ducant *physicè* effectum ; item quòd præmissæ
 producant *physicè* suâ species ; Denique quòd
 species impressæ cum intellectu *physicè* influant
 in cognitionem objectorum ; ergo etiam præ-
 missæ *physicè* influant in conclusionem. Nam
 permissio antecedente, quod ad alias scientias
 pertinet , & ultimum præcipuè multi in Ani-
 mastica probabiliter negant ; N. *Cons. Disp. est*

quia habitus dum causant, sunt physicè; item præmissæ hoc ipso imprimunt sui species potentiae intellectivæ, dum ex illa prodeunt; Denique species impressæ sunt quid permanens. Econtrâ præmissæ sunt actus transeuntes, & dum causant conclusionem non amplius sunt physicè, cum actus vitales statim transeant.

DISPUTATIO II.

De Syllogismo ejusque Regulis.

Discursus, & Argumentationis species facile præstantissima est Syllogismus. Prærogativam ejus prorsus singularem stupenda vis, quæ admirabili huic, ac penè divino artificio inest, & utilitas plurimum commendat. Nam vi discursus syllogistici intellectus noster propter commissos sæpè errores, velut reus constringitur, & quemadmodum in civilibus adhibitis torturæ instrumentis admissum manifestare crimen reus compellitur; ita syllogismi efficacia intellectum captivum quasi victumque ducit, adigitque sæpiùs fateri illud, cui pervicaciùs sese negando opposuerat. Expressit id Synes *Epist.* 44. dum scripsit: *Mirifici enim ad convincendam simulationem sunt carnisces, & ungues quidam ab his excogitati sunt, eadem vi præditi, quâ scientiarum ratiocinationes, ac syllogismi.* Hanc ipsam in sententiam concedit S. Hieron. *super Ezech.* inquit: *Quidquid in hoc sæcu-*